

การสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น Synthesis of Local Curriculum Development Process

Received: May 13, 2019

Revised: June 3, 2019

Accepted: June 7, 2019

รติ จิรนิตติชัย*

Rati Chiraniratisai

ยศวีร์ สายฟ้า**

Yotsawee Saifah

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากสถานศึกษาต้นแบบ และ 3) สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แหล่งข้อมูล คือ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่พิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 จนถึงปัจจุบัน และจากการสัมภาษณ์ แหล่งผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารและครูของสถานศึกษาต้นแบบ 3 แห่ง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีขั้นตอนดังนี้ 1) การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 3) การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น 4) การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น 5) การกำหนดเวลาเรียน โดยยึดลักษณะรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ว่าเป็นการสร้างรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ หรือการบูรณาการเข้ากับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง 6) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 7) การกำหนดวิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผล 8) การจัดทำเอกสารหลักสูตร 9) การตรวจสอบคุณภาพก่อนการนำไปใช้ 10) การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตรท้องถิ่น 11) การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์งบประมาณ และคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรมีการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรท้องถิ่น 12) การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีการประเมินก่อนการใช้หลักสูตร ระหว่างการใช้หลักสูตร และหลังการใช้หลักสูตร 13) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

คำสำคัญ : กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

* นิสิตปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

The purposes of this research were to 1) study local curriculum development process of theses, 2) study local curriculum development process of Role-model schools, and 3) synthesizing of local curriculum development process. This research used qualitative research method. The data were collected by thesis documents from theses regarding the local curriculum development were published in 2007 up to the present and interviews from administrator and teachers in role-model schools. The data was content analyzes.

The result showed that the local curriculum development process should be included the steps as follows : 1) The appointment of committee for local curriculum development, 2) Study and analysis basic informations, 3) To set the local curriculum objectives, 4) To set local curriculum content, 5) To set the study period should consider creating a new course or integration with 8 learning strands according to the core curriculum, 6) Formulation of Learning activities, 7) Determining methods and criteria for measurement and evaluation, 8) Preparation of course documentations, 9) Quality examination before implementation, 10) The proposal for approval to use the local curriculum, 11) Implementation : School administrators should support in terms of materials and budgets. Furthermore, The Committee for local curriculum development should follow on the local curriculum, 12) Local curriculum evaluation should be project analysis, formative evaluation, and summative evaluation. 13) Improvement and Development of local curriculum.

Keyword : Local Curriculum Development Process

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นเพื่อให้สถานศึกษาและท้องถิ่นได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุนี้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อระบบการศึกษาในปัจจุบัน ดังที่ ธนกร วัฒนรัชชา (Watanarucksa, 2007) ได้กล่าวว่าหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ซึ่งผู้เรียนแสวงหาความรู้ที่ตอบสนองกับวิถีชีวิตของตนเอง ปรับตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ตามสภาพ

จริง สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้ และเพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติทางการศึกษา กฎหมาย และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (Prasitwutivech, 1999) และ นิคม ชมภูหลง (Chompulong, 2001) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ว่าการพัฒนาหลักสูตรจากส่วนกลางหรือหลักสูตรแม่บท เป็นการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรในลักษณะกว้าง ๆ ของประชาชนทั้งประเทศ เนื้อหาสาระบางอย่างไม่สามารถประมวลรายละเอียดให้สอดคล้องกับท้องถิ่นของแต่ละแห่ง และไม่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง จากเหตุผลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้ตรงกับสภาพเป็นจริงของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและควรให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

จากการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ นิตยา บุตรศรี (Butrasri, 1999) และกิริณี สหเสวียนต์ (Sahasawiyon, 2003) พบว่า ครูชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะของการปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา ปรับสื่อการสอนที่มีอยู่แล้ว และจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ซึ่งทางด้านการจัดทำเนื้อหาหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่นั้น ไม่ปรากฏว่ามีครูในระดับชั้นใดจัดทำ โดยในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูนั้นมีปัญหาและอุปสรรคที่ครูต้องเผชิญหลายประการ เช่น ครูขาดเอกสารและแหล่งความรู้ที่เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จึงเป็นเหตุให้ครูไม่มีแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น อีกทั้งการขาดลักษณะชุมชนการเรียนรู้ในกลุ่มครู ซึ่งสอดคล้องกับสำลี ทองธิว (Thongthiew, 2001) พบว่าการขาดบรรยากาศของชุมชนการเรียนรู้ ทำให้การดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ครูไม่สามารถเริ่มต้นช่วยกันวางแผนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน บางคนไม่สามารถดำเนินการเก็บข้อมูลท้องถิ่นร่วมกันด้วยเวลาและความสนใจไม่ตรงกันและไม่สามารถนำข้อมูลที่หลากหลายที่ได้ มาแลกเปลี่ยนอภิปรายเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ สิ่งที่ครูต่างคนต่างทำนี้ เมื่อครูคนใดคนหนึ่งเกิดข้อข้องใจระหว่างกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูจะละทิ้งภาระงาน หรือรอจนกว่าจะมีผู้รู้หรือนักวิชาการจากภายนอกมาให้ความช่วยเหลือ

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ผู้บริหาร ครู ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ต้องให้ความสำคัญและต้องเข้าใจกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับชนัทธาทอง (Thatthong, 2007) กล่าวไว้ว่า การแสวงหารูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น การนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมาใช้จะต้องปรับให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของชีวิตและสังคมของผู้ใช้ อีกทั้งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องรับการจัดทำหรือพัฒนาจากคณะบุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง นักวิชาการ และ

บุคลากรในชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ สกิลเบค (Skilbeck, 1984) จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย และ สำเร็จ สุวาท (Saengloetuthai and Suwat, 2017) ที่กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ว่าการ ปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักสูตร ไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่รวมถึงชุมชนที่อยู่รอบ โรงเรียนด้วย อีกทั้งมาร์ชและคณะ (Marsh and others, 1990) ได้เสนอแนะว่า นอกจากโรงเรียนต้อง วางแผนและกำหนดโครงสร้างเพื่อเตรียมตัวสำหรับการพัฒนาหลักสูตรแล้ว ครูในฐานะที่มีบทบาทสำคัญใน การนำการเปลี่ยนแปลง ครูจึงต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จากการศึกษา กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากสถานศึกษาต้นแบบ เพื่อให้ได้ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มาจากทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติจริง การวิจัยครั้งนี้จะเป็นผลดีและ เป็นแนวทางต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และสถานศึกษาต่าง ๆ ที่ต้องการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น ไปดำเนินการใช้เพื่อให้การ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากสถานศึกษาต้นแบบ
3. เพื่อสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งจากการศึกษา ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และกระบวนการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น จาก วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (Prasitwutivach, 1999) บุญชม ศรีสะอาด (Sri Sa-at, 2003) ธนัท ธาตุทอง (Thatthong, 2007) ธนกร วัฒนรัชชา (Watanarucks, 2007) และ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (Sutthiratt, 2016) สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและ ความต้องการของท้องถิ่น โดยมีการจัดมวลงประสพการณ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการและ ปัญหาของผู้เรียนและชุมชนหรือท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนา อาชีพ และพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไป

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อการศึกษาในยุคปัจจุบัน เนื่องจาก หลักสูตรแม่บทไม่สามารถกำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียนได้ครอบคลุมทั่วทุกท้องถิ่นใน ประเทศไทยได้ อีกทั้งการเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ทำให้เกิดปัญหาต่อการดำรงชีวิตของผู้คน ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น เพื่อให้ การศึกษามีความเหมาะสมกับท้องถิ่น ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งไกลตัว ได้เรียนรู้วิถีชีวิตจริงของ

ตนเอง มีความผูกพันกับท้องถิ่น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อีกทั้งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในการนำการพัฒนาไปสู่ชุมชนของตนเอง และเป็นหลักการนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติโดยส่วนรวมต่อไป

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ 1) การศึกษาสภาพหรือข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น 3) การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ และ 4) การประเมินหลักสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

แหล่งข้อมูลและกลุ่มเป้าหมาย

แหล่งข้อมูล คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่พิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 จนถึงปัจจุบัน มีจำนวน 95 เล่ม ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์คัดเลือกดังนี้

1) เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้จากการสืบค้นบนฐานข้อมูลออนไลน์ จากโครงการเครือข่ายห้องสมุดแห่งประเทศไทย (ThaiLis) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

2) เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ระหว่างปีพุทธศักราช 2550 ถึงปัจจุบัน

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ ผู้บริหารและครูของสถานศึกษาต้นแบบ ได้แก่ โรงเรียนบดินเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) 4 โรงเรียนไทรงาม จังหวัดตรัง และโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัด บ้านจองคำ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์คัดเลือกสถานศึกษาต้นแบบดังนี้

- 1) เป็นสถานศึกษาที่เคยได้รับรางวัลเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น
- 2) เป็นสถานศึกษาที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่เอกสารหลักสูตรท้องถิ่น และเป็นเอกสารที่น่าเชื่อถือ
- 3) เป็นสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสามารถติดต่อ และสถานศึกษาสามารถให้ข้อมูลได้

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

1) การศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยทำการดาวน์โหลดงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละเล่ม และนำข้อมูลจากการศึกษามาแจกแจงความถี่ และคิดร้อยละ

2) การศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากสถานศึกษาต้นแบบ ผู้วิจัยสำรวจและเลือกกลุ่มเป้าหมายสถานศึกษาต้นแบบ ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์และความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละสถานศึกษา โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบความสำเร็จ

3) การสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยนำผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากสถานศึกษาต้นแบบ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาเป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวผู้วิจัยเอง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 95 เล่ม และผู้วิจัยเป็นผู้ศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากสถานศึกษาต้นแบบทั้ง 3 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย และสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยตนเอง เนื่องจากผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บนี้จะต้องมีความเที่ยงตรง และปราศจากอคติในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาตนเอง โดยผู้วิจัยได้ทำศึกษาเรียนรู้และฝึกประสบการณ์จากการเรียนรายวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพและการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นในการเตรียมความพร้อมก่อนการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในงานวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 95 เล่ม พบว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถแบ่งออกเป็น 1) การศึกษาสภาพหรือข้อมูลพื้นฐาน โดยมีประเด็นขั้นตอนสำคัญที่งานวิจัยทุกเล่มดำเนินการ คือ ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน มีค่าร้อยละ 100 รองลงมา คือ ศึกษาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง มีค่าร้อยละ 98.95 และศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน มีค่าร้อยละ 81.05 2) การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยมีประเด็นขั้นตอนสำคัญที่งานวิจัยทุกเล่มดำเนินการ คือ ศึกษาผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (ในขั้นตอนการศึกษาสภาพหรือข้อมูลพื้นฐาน) ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น การกำหนดเวลาเรียน การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดวิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผล การจัดทำเอกสารหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าร้อยละ 100 3) การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ โดยมีประเด็นขั้นตอนที่สำคัญที่งานวิจัยร้อยละ 93.68 ดำเนินการ คือ การจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อประกอบการ

จัดการเรียนรู้ การใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น การวัดและประเมินผล 4) การประเมินหลักสูตร โดยมีประเด็น ขั้นตอนสำคัญที่งานวิจัยทุกเล่มดำเนินการ คือ การประเมินก่อนการใช้หลักสูตร มีค่าร้อยละ 100 รองลงมา คือ การประเมินระหว่างใช้หลักสูตร มีค่าร้อยละ 96.84 และการประเมินหลังการใช้หลักสูตร มีค่าร้อยละ 95.79 โดยรายละเอียดแสดงดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น	ประเด็น	ความถี่	ร้อยละ
การศึกษาสภาพหรือ ข้อมูลพื้นฐาน	ศึกษาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง	94	98.95
	ศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการของชุมชน/ ท้องถิ่น	95	100
	ศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการของผู้เรียน	77	81.05
	ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน	95	100
การสร้างหลักสูตร ท้องถิ่น	ศึกษาผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น (ในขั้นตอนการศึกษาสภาพหรือ ข้อมูลพื้นฐาน)	95	100
	ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา	95	100
	การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น	95	100
	การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น	95	100
	การกำหนดเวลาเรียน	95	100
	การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้	95	100
	การกำหนดวิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผล	95	100
	การจัดทำเอกสารหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้	95	100
การนำหลักสูตรท้องถิ่น ไปใช้	การจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้	89	93.68
	การใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้	89	93.68
	การใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น	89	93.68
	การวัดและประเมินผล	89	93.68
การประเมินหลักสูตร	การประเมินก่อนการใช้หลักสูตร	95	100
	การประเมินระหว่างใช้หลักสูตร	92	96.84
	การประเมินหลังการใช้หลักสูตร	91	95.79

ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากสถานศึกษาต้นแบบ

ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากสถานศึกษาต้นแบบ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของทั้ง 3 แห่ง พบว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ทั้ง 3 แห่ง ดำเนินการปฏิบัติ ประกอบด้วย การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น การกำหนดเวลาเรียน การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดวิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผล การจัดทำเอกสารหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินหลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากสถานศึกษาต้นแบบ

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร	สถานศึกษา ต้นแบบ 1	สถานศึกษา ต้นแบบ 2	สถานศึกษา ต้นแบบ 3
การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	✓	✓	✓
การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	✓	✓	✓
การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น	✓	✓	✓
การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น	✓	✓	✓
การกำหนดเวลาเรียน	✓	✓	✓
การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้	✓	✓	✓
การกำหนดวิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผล	✓	✓	✓
การจัดทำเอกสารหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้	✓	✓	✓
การตรวจสอบคุณภาพก่อนนำไปใช้	✓	✓	✓
การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร	✓	✓	✓
การนำหลักสูตรไปใช้	✓	✓	✓
การประเมินหลักสูตร	✓	✓	✓
การปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	✓	✓	✓

หมายเหตุ : เครื่องหมาย ✓ หมายถึง สถานศึกษาต้นแบบมีการปฏิบัติ

เครื่องหมาย × หมายถึง สถานศึกษาต้นแบบไม่มีการปฏิบัติ

ตอนที่ 3 ผลการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ผู้วิจัยสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากผลการศึกษาระบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากสถานศึกษาต้นแบบ ผู้วิจัยนำเสนอผลการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรประกอบด้วย หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้รับผิดชอบปฏิบัติการสอนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น และทีมงานผู้ประสานงานกับวิทยากรท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นขั้นตอนที่จะได้มาซึ่งกรอบเนื้อหาสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเนื้อหาสาระอาจเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหา เหตุการณ์สำคัญในท้องถิ่น และการพัฒนาท้องถิ่น โดยคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรจัดประชุมผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลักสูตรท้องถิ่น ควรประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ตัวแทนนักเรียน ตัวแทนชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน/วิทยากรท้องถิ่น เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น และความต้องการของผู้เรียน อีกทั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรศึกษาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง และวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เพื่อประเมินแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ การสร้างรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ หรือการบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นกับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น

รายละเอียดแบ่งตามลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้ 3.1) การสร้างรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย 3.2) การบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นกับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ยึดจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชาหลัก ตามหลักสูตรแกนกลาง และบูรณาการเนื้อหาสาระหลักสูตรท้องถิ่นลงในจุดประสงค์การเรียนรู้ด้านใดด้านหนึ่ง หรือครบทั้ง 3 ด้านก็ได้

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น

คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น โดยศึกษาจากกรอบเนื้อหาสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น ที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดเวลาเรียน

รายละเอียดแบ่งตามลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้ 5.1) การสร้างรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกำหนดเวลาเรียนโดยยึดว่า รายวิชาเพิ่มเติมที่สร้างขึ้นมานั้น อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใด หรือจัดเป็นกิจกรรมชุมชน 5.2) การบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นกับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ใช้เวลาเรียนของรายวิชาหลัก ตามหลักสูตรแกนกลาง

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้

รายละเอียดแบ่งตามลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้ 6.1) การสร้างรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีทั้งในห้องเรียนและจากแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน อีกทั้งควรมีวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้เพิ่มเติมถึงการปฏิบัติจริงในแต่ละเรื่อง 6.2) การบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นกับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ อาจจะกำหนดเป็นการปรับหรือเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาวิชาหลัก การปรับปรุงหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสม หรือการใช้เครื่องมือปัญญาเข้ามาช่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดวิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผล

คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรกำหนดวิธีการและเกณฑ์การวัดและประเมินผลให้ชัดเจนครบจุดประสงค์พฤติกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน

ขั้นตอนที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตรท้องถิ่น

รายละเอียดแบ่งตามลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้ 8.1) การสร้างรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจัดทำเอกสารหลักสูตรท้องถิ่น เช่น คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา แผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือครู และสื่อต่างๆ 8.2) การบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นกับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการหลักสูตรท้องถิ่น เพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นในคำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา ของรายวิชาหลักตามหลักสูตรแกนกลาง และสื่อต่างๆ

ขั้นตอนที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพก่อนการนำไปใช้

เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่นและเอกสารหลักสูตรต่าง ๆ ก่อนการนำไปใช้จริง เพื่อให้คณะทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องหลักสูตรท้องถิ่นและเอกสารหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินศึกษานิตะห์ หรือวิทยากรท้องถิ่น เป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 10 การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตรท้องถิ่น

คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เสนอต่อผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อขออนุมัติใช้หลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 11 การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ ในการดำเนินการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้รับผิดชอบปฏิบัติการสอนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ดำเนินการใช้หลักสูตรท้องถิ่นตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรมีการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ของครูผู้รับผิดชอบสอน

ขั้นตอนที่ 12 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น

การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ 12.1) การประเมินก่อนการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินหลังจากได้วางแผนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยอาศัยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชา ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมิน รวมไปถึงวิทยากรท้องถิ่น 12.2) การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินที่ยึดหลักการและเหตุผลในชั้นวางแผนเป็นหลัก แล้วพิจารณาว่าการดำเนินการใช้หลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างไรบ้าง เป้าหมายของการประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรเพื่อที่จะช่วยให้พิจารณาวิเคราะห์และปรับปรุงการดำเนินการใช้หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สมเหตุสมผลกับหลักการและเหตุผลในชั้นการวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น โดยผู้ประเมินอาจเป็น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ วิทยากรท้องถิ่น และนักเรียน 12.3) การประเมินหลังการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินผลหลังจากดำเนินการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรียบร้อยแล้ว โดยอาศัยความคิดเห็นจากผู้บริหาร ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ วิทยากรท้องถิ่น ผู้ปกครอง และนักเรียน เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

ขั้นตอนที่ 13 การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

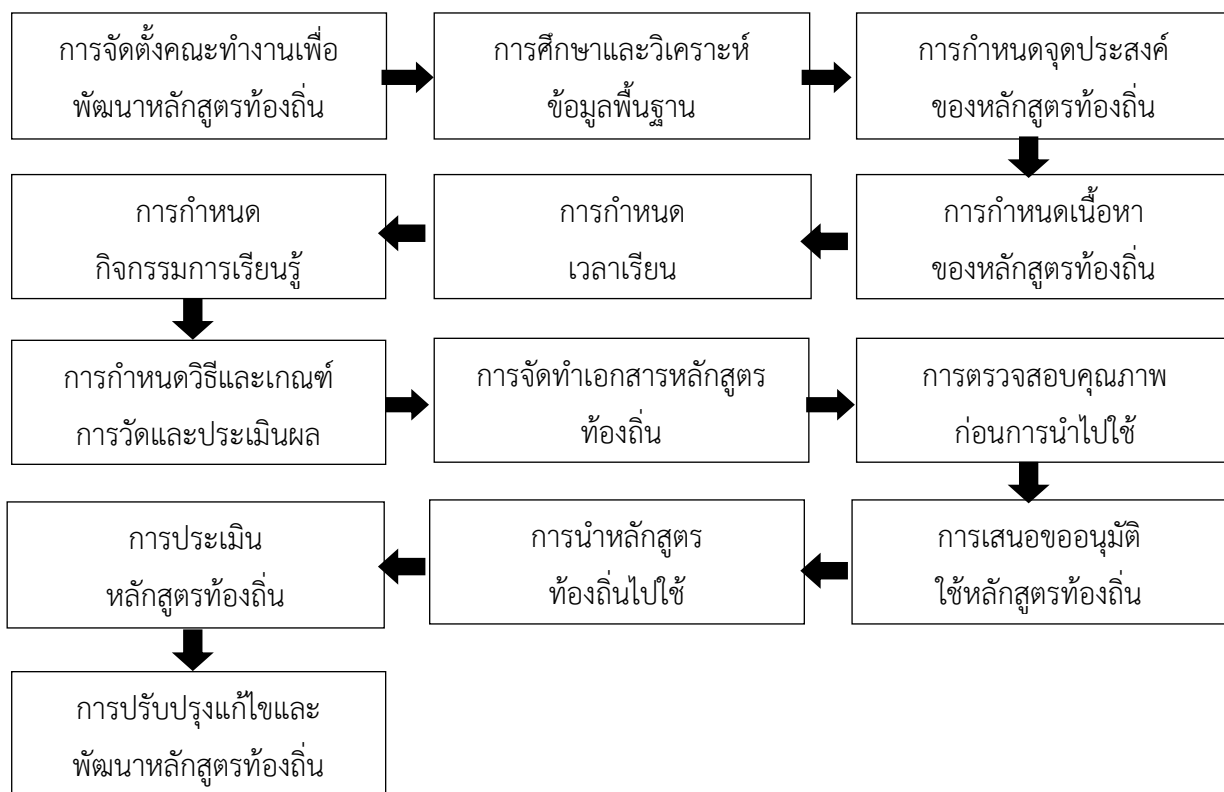
คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนำผลการประเมินหลักสูตร มาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในประเด็นต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในปีต่อไปมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอสรุปผลการวิจัย จากการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีขั้นตอนดังนี้ 1) การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน จากหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง สภาพ ปัญหา ความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น ความต้องการของผู้เรียน และข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน 3) การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น ให้ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย 4) การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น โดยศึกษาจากกรอบเนื้อหาสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 5) การกำหนดเวลาเรียน โดยยึดลักษณะรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ว่าเป็นการสร้างรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ หรือการบูรณาการเข้ากับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง 6) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเน้นทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ 7) การกำหนดวิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผล โดยยึดจุดประสงค์การเรียนรู้ 8) การจัดทำ

เอกสารหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา แผนการจัดการเรียนรู้ คู่มือครู และสื่อ 9) การตรวจสอบคุณภาพก่อนการนำไปใช้ ควรใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ศึกษานิเทศก์ หรือวิทยากรท้องถิ่น 10) การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตรท้องถิ่น 11) การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรมีการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรท้องถิ่น 12) การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีการประเมินก่อนการใช้หลักสูตร ระหว่างการใช้หลักสูตร และหลังการใช้หลักสูตร 13) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

แผนภาพแสดงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

อภิปรายผล

จากการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พบว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรประกอบด้วย 13 ขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยเป็นประเด็นในการอภิปราย โดย ประเด็นที่ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้ง 13 ขั้นตอนสามารถนำไปปฏิบัติใช้และมีคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กรอบเนื้อหาสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรเป็นบุคลากรในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูผู้รับผิดชอบปฏิบัติการสอนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น และทีมงาน ผู้ประสานงานกับชุมชน/ท้องถิ่น อีกทั้งบุคลากรนอกสถานศึกษา อาทิเช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง วิทยากร ท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน/ด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (Chuaratanaphong, 1996) ที่กล่าวถึงขั้นตอนการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น และการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กรอบเนื้อหาสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะได้มาซึ่งกรอบเนื้อหาสาระการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละสถานศึกษา เพื่อใช้ในขั้นตอนการกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น โดยเนื้อหา สาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นอาจเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหา เหตุการณ์สำคัญใน ท้องถิ่น และการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ ปิยดา ชัชวาลย์ปรีชา (Chatchawanprecha, 2014) และ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (Sutthirat, 2016) ที่กล่าวถึงหลักสูตรท้องถิ่นควรมีการศึกษาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตร แกนกลาง และศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ วิถีชีวิต ของชุมชน/ท้องถิ่น

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สถานศึกษาแต่ละแห่งอาจมีรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ แตกต่างกันไป โดยรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะมาจากขั้นตอนการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เพื่อ ประเมินแนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ การสร้างรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมา ใหม่ และการบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นกับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ ฌนัท ธาตุทอง (Thattthong, 2007) ที่กล่าวถึงรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีลักษณะเป็นการสร้าง รายวิชาขึ้นใหม่ และแบบการบูรณาการหลักสูตรท้องถิ่นกับรายวิชาหลักตามหลักสูตรแกนกลาง โดยรูปแบบ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะมีผลต่อกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในขั้นตอนการกำหนดจุดประสงค์ ของหลักสูตรท้องถิ่น การกำหนดเวลาเรียน การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ และการกำหนดวิธีและเกณฑ์ การวัดและประเมินผล

การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เป็นขั้นตอนกระบวนการที่คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควร ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นควรมีการดำเนินการทั้ง 3 ลักษณะ คือ 1) การ ประเมินก่อนการใช้หลักสูตร 2) การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร และ 3) การประเมินหลังการใช้หลักสูตร ทั้งนี้ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นในแต่ละขั้นตอนจะทำให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของหลักสูตร ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ ส.วาสนา ประवालพฤกษ์ (Prawalphruek, 2002) และ เชษฐภูมิ วรรณไพศาล (Wannapaisan, 2018) ที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร ว่าการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นนั้น เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ศักยภาพโรงเรียน เนื่องจากการวิเคราะห์ศักยภาพโรงเรียนจะทำให้รู้ทิศทาง ความเป็นไปได้ของลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนตนเองว่าจะสร้างเป็นรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ หรือจะเป็นการบูรณาการเข้าไปยัง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง

2. คณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยหลังจากปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้ทราบข้อมูลของการปฏิบัติงาน และถ้าพบข้อบกพร่อง ทางคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ ก่อนที่จะดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มจำนวนโรงเรียนในการถอดบทเรียนความสำเร็จของโรงเรียนที่มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ดี เพื่อให้ได้รายละเอียดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแต่ละขั้นตอนเพิ่มมากขึ้น

2. ควรมีการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น สามารถมีแนวทางในการนำไปปฏิบัติใช้เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

References

- Butrasri, N. (1999). **The Implementation of Popular Wisdom in Local Curriculum Development of the Local Curriculum Development Prototype Schools Under the Jurisdiction of the Office of Ubon Ratchathani Provincial Primary Education.** Master of Education Thesis Program in Supervision and Curriculum Development Graduate School Chulalongkorn University. (in Thai)
- Chatchawanprecha, P. (2014). "The Development of Local Curriculum on Creative Art Fon-Sabai for the Upper Secondary School Students in Lampang Province." **Silpakorn Education Research Journal** 6(1): 15-26. (in Thai)
- Chompulong, N. (2001). **Techniques and Procedures for Local Curriculum Development.** Mahasarakham : Apichat Printing. (in Thai)
- Chuaratanaphong, J. (1996). **Curriculum Development : Principles and Guidelines.** Bangkok : Alen Pras Printing. (in Thai)

- Marsh, C., Day, C., Hannary, L., and McCucheon, G. (1990). **Reconceptualizing School-Based Curriculum Development.** London : Burgess Science Press.
- Prasitwutivach, W. (1999). **Curriculum Development Continue in the Local Area.** Bangkok : Center Discovery. (in Thai)
- Prawalphruek, S. (2002). **Principles and Techniques of Education Evaluation.** Bangkok : Srinakharinwirot University. (in Thai)
- Saengloetuthai, J. & Suwat, S. (2017). “Community’s Participation Affecting the Management in School Environment under the Jurisdiction of Suphanburi Primary Education Service Area Office 2”. **Silpakorn Education Research Journal** 9(1): 314-328. (in Thai)
- Sahasawiyon, K. (2003). **A Process of Local Curriculum Development Through Action Research: Case Studies of Elementary School Teachers in School Under the Office of the Private Education Commission in Amphoe Fang, Changwat Chiang Mai.** Doctor of Philosophy Thesis Program in Curriculum And Instruction Graduate School Chulalongkorn University. (in Thai)
- Sri Sa-at, B. (2003). **Curriculum Development and Curriculum Research.** Bangkok : Suwiriyan. (in Thai)
- Sutthirat, C. (2016). **Curriculum Development : Theory into Practice.** Bangkok : V-Print. (in Thai)
- Skilbeck, M. (1984). **School-Based Curriculum Development.** London: Butler&Tanner Ltd.
- Thattong, K. (2007). **Curriculum Development for Local.** Nakhon Pathom : Phetkasem Printing. (in Thai)
- Thongthaw, S. (2001). **Principles and Curriculum Development Process of Occupation.** Bangkok : Chulalongkorn University. (in Thai)
- Wannapaian, C. (2018). “A Curriculum Evaluation of Master of Education Program in Social Studies (Improved Version B.E.2556), The Faculty of Education, Chiang Mai University”. **Silpakorn Education Research Journal** 10(2): 139-151. (in Thai)
- Watanarucksak, T. (2007). **Local Curriculum and Social Development.** Bangkok : Aucksonpanit. (in Thai)